

GÁLATAS

Ati pūurore cā ca owariquea, romanos're cā ca owariquere birora ca nii majuropeerije nii. “Doti cūriique ca ūirore biro mani ca tii nānājeerije jāori méé, Cristore mani ca tuo nānājeerije jāori pee Ūmureco Pacā yaarā mani nii ea,” cā ca ūirijere to birora ūicā nānāa waami Pablo.

Romanos peera paū wāmeri cāja ca tii niirije maquēre wedemi. Gálatas peera jeyua quejero yapare wide taarique maquēre cāja ca tii niirijere wedemi.

Galaciapā Pablo, Jesús yee quetire cā ca wede niro, “Ūmureco Pacā mena nii earāgarā doti cūriique ca ūirore biro ca tii nānājeepe nii,” ca ūi wede niirā, “Upā macā tabere ca wide taape nii,” ūi niiupa. Ate niiupa Pablo cājare cā ca wede majorique.

Ñucā Pablore, Jesucristo cā yee quetire cā ca wede doti cojoricā cā ca niirijere ca bii camota niirāgarijere, “Majare cāja ca wede maa wijiorije peere tii nānājeema ūirā, añurije māja ca tii niimiriquere, māja ca tuo nānājeemiriquere, camotati nānāa waarā māja bii,” cā ca ūi owa cojorique nii.

To biro ūicā, “Wiogā majuropeera yeri tutuarique cā ca tiicojoricā yā nii, ñucā Añurije Queti yā ca wederije cāare cā jāorira tee cāare yā wede,” cājare ūi majio nānāa waami. “Bojoca méé yeri tutuarique yāre tiicojowa. Aperā cā yee quetire cā ca wede doti cojoricārā méé teere yāre tiicojowa,” ūi wede nānāa waami. “Ate Añurije Queti wado nii, Ūmureco Pacā manire cā ca boo pacā ūariquere

Cristore tao nñanujeema ñirã, mani ca búa earo manire ca tiiriye,” ñi wedemi (3.1—4.31).

Cristore ca tao nñanujeerã, aperäre ca doti ecotirãre biro niiriquere díámacü wedemi. “To biiriye pee biiya maja cää, maja ca tii nñanujeerijere tii nñanujeeticäña; doti cûurique ca dotirije cääre tii nñanujeeticäña,” cäjare ñi wede majiomí (5.1—6.10). Jeyua quejero yapare wide taaricü, ñucä ca wide taaya manigu, mani ca niirijea wapa mani, tûgoeña wajoa, wâma upü mena pee niirãre biro mani ca biiriye pee nii ca wapa cütirije ñi, wede majio yapano eami (6.15).

Galacia macärãre Pablo cü ca queti owa cojorica püuro

¹ Yü Pablo, bojoca cüja ca wede doti cojoricü méé, Jesucristo majuropeera, ñucä cü Pacü Ùmureco Pacü, cü ca cati tuaro ca tiiricura, cü ca wede doti cojoricü,

² mani yaarã, Jesucristore ca tao nñanujeerã, yü mena ca niirã niipetirã mena, Galacia macärã Jesucristore ca tao nñanujeerã niipetirãre yü añu doti cojo.

³ Mani Pacü Ùmureco Pacü, Wiogü Jesucristo, añuro cü ca tii bojarije, añuro jïcäri mena niiriquere mäjare cü tiicojojato.

⁴ Jesucristo, mani ca ñañarije wapa bii yaiupi, mani Pacü Ùmureco Pacü cü ca boorore birora, ano mani ca cati niiri cuure ñañaro ca bii niirijere manire ametüenerugü.

⁵ Ùmureco Pacü cü ca añu majuropeerije to birora to niicõa nijjato. To biro to bijjato.

Añurije queti apeye mani

6 Yu tugoeñarique pai jañu, apeye añurije queti méé peere tuo nunujeerugarã, yoari méé peti Cristo añuro cã ca tii bojarique juori mujare ca juoricu Ùmureco Pacure muja ca camotatirijere.

7 Biropua, apeye añurije queti mani. To ca bii pacaro, niima jícãrã mujare no ca boorora ií maa wijiori, Cristo yee añurije quetire ñañarijere biro ca jeeñorugarã.

8 Ape tabera jãa mena macã unora, ñucã Ùmureco Pacu puto macãra, añurije queti mujare jãa ca wederique uno méérena mujare cãja ca wedejata, jUmureco Pacu ñañaro cã ca tiirije cãjare to bii ñaapeajato!

9 Mee, juguero mujare yu ca ñiriquerena mujare yu ií nemo ñucã: Jícã uno añurije queti muja ca tuo juoriique uno méérena cã ca wede yujujata, jUmureco Pacu ñañaro cã ca tiirijere ca tamuo yaigu cã nijato!

10 Yua, bojocara, “Añu majuropeecãmi,” yure cãja ca ií nucã buorijere yu amaati. Ùmureco Pacu pee, “Añujañu,” cã ca ñirije peere yu ama. Bojoca menara añuro tuarugu yu ca tiirije méé nii. Bojoca cãja ca ña biijejerijere yu ca tijjata, Cristore padue bojari maju méé yu niibocu.

Pablo cã ca paderique

11 Yu yaarã, atere majiñu: Añurije queti yu ca bue majorijea, bojocara cãja ca ií jeeñorique méé nii.

12 Jícã bojocu uno peerena cã ca majirijepure tiicojo eco, bue majio eco, ca biiricu méé yu nii. Jesucristo majuropeera teere yu ca majiro tiiwi.

13 Ména j^uguerop^ara judíos c^āja ca nucā b^aorijere tii nucā b^ao niig^u y^u ca biiriquere, Jesucristore ca tuo n^an^ajeerāre y^u ca j^īa peotir^uga yujuriquere, m^uja queti tuojacupa.

14 Judíos c^āja ca nucā b^aorijere tii nucā b^ao niig^u, y^u mena ca maya nucārā amet^aenero y^u ñicā jāa niiquíricarā c^āja ca tii j^uo dooriquere jīcā wāme unoacā tii d^aaricaro maniro ca tiig^u y^u niiwu.

15 To ca bii pacaro, U^mareco Pac^a pea b^aaro ca maigu niiri, y^u ca ba^aaparo j^uguerop^ara y^ure beje amiupi. Cū ca boori tabe ca niiro,

16 c^ā Macāre y^u ca majiro y^ure tiiwi, judíos ca niitirāre c^ā yee añurije quetire y^u ca wedepere biro ñigu. Y^u pea, jīcā uno peerena ate maquēre y^u jāiñatiwu.

17 Nucā y^u j^uguero Jesús buerā ca niiricarā Jerusalén'p^u ca nimirā cāare ñag^u waarucu, y^u tiitiwu. Cūjare ñag^u waatig^ara, yoari mééra Arabia yepa pee y^u waacoaw^u. Jiro y^u tua doow^u nucā Damascop^u.

18 Itia cāma jirop^u Jerusalén'p^ure, Pedrore* y^u ñag^u waaw^u. Cū mena quince r^am^arira y^u niiwu.

19 Aperā Jesús buerā ca niiricarā peera, jīcā uno peerena y^u ñatiwu. Wiog^u Jesucristo bai Santiago wadore y^u ñawu.

20 Ano mujare y^u ca owa cojorijera, ñi ditog^u méé y^u ñi. U^mareco Pac^a cāa majimi.

21 Jiro Siria, to biri Cilicia yepari pee y^u waaw^u nucā.

22 Judea yepa macārā Jesucristore ca tuo n^an^ajeerārea pea, y^ure ñaatiwa ména.

---

* **1:18** Griego wederique mena Cefas.

23 “Manire ñañaro ca tiiruga nñanjeerich, mecūra añurije queti cā ca tii yaio nacōrugariquerena wede yujujag, ” cāja ca ñirije queti wadore thorucuupa.

24 To biro yu ca biirije j̄uori, Umuñreco Pacure baja peo ujea niirucuupa.

2

Jesús buerā ca niíricarā mena Pablo cā ca biriique

1 P̄a amo peti, d̄apore baparica penituarca niiri cūmari* jiro Bernabé mena yu waawu ñucā Jerusalén'p̄. Tito cāare yu ami waawu.

2 Umuñreco Pacu “Toopu ca waapu m̄u nii,” yure cā ca ñiro macā yu waawu. Toopu ea, cājare ca j̄uo niirāre biro ca niirā mena wado neari, judíos ca niitirāre añurije queti yu ca wederiquere yu wedewu, niipetirije yu ca bii yujurique watoa maquē peti tuare ñig.

3 Ñucā Tito, griego bojocu, yu ca bapa cāti waariacu cāa, jeyua quejero yapare wide taariquere tii dotiya maniwi.

4 To biro jāa ca biiri tabere jīcārā, Jesucristore ca tho nñanjeerāre biro ca bii ditorā cāja mena ñiña manirā, jāa watoare jāa waaupa. Cristo Jesús j̄uori doti cūurique ca ñirore biro tii nñanjeetirāra, añuro jāa ca niirijere ña duti coteupa, ñucā doti cūuriquere ca tii nñanjeerā jāa ca niiro tiirugarā.

5 Jāa pea jīcā nimaro uno peera cājare jāa ñi ametua ñucā ecotiwa, díamacu ca niirije añurije

* **2:1** Catorce cūmari.

queti to birora mujapure ca niicõa niipere boojãma ñirã.

⁶ Ca nii majuropeerãre biro bojoca cãja ca ñarã pea, apeye wãma wãme unora yure wede majio nemorucu tiitiwa. (To biro ca biirã cãja ca niirijere buaro yu ñiti yua. Umureco Pacua bojoca baurique juorira ca ãa bejegu méé niimi.)

⁷ Íitirãra, “Umureco Pacu, Pedrore, judíos’re añuriye quetire cã ca wede doti cojoricarore birora, judíos ca niitirãre añuriye queti cã ca wede dotiricu niimi,” yure ñi ãa majiwa.

⁸ Umureco Pacu, Pedrore judíos’re añuriye quetire ca wede doti cojoricura, yu cãare judíos ca niitirãre añuriye quetire yure wede doti cojowi.

⁹ To biri Santiago, Pedro, Juan, Jesucristore ca tuo nunujeerãre ca juo nii majuropeerã, añuriye Umureco Pacu yee maquure yu ca boca amiriquire majiri, Bernabére, yure, amo ñee, jãare tiwa, “Jãa mena macãrãra muja niirucu,” cãja ca ñirijere ñuorã. To biro tii, “Muja, judíos ca niitirãre añuriye quetire muja ca wedero uono, jãa pea judíos’re añuriye quetire jãa wederucu,” jãare ñiwa.

¹⁰ To biro ñi, “Ca boo pacarãre muja ãa peowa petopura,” jãare ñiwa, tee wadore buaro yu ca tiiruga tugoeñarije petire.

Pablo, Antioquíapu Pedrore cã ca tutirique

¹¹ Pedro, Antioquíapu cã ca waarica tabere, ñañaro biiricaro cã ca tii niirije wapa cãre yu tutiwiu.

¹² Ména, Santiago cã ca tiicojorã cãja ca eaparo juguero, judíos ca niitirã menabaarucuupi. Cãja ca earo, jeyua quejero yapare wide taariquire ca

tií nñanüjeeräre uwima ūigü, cüjare camotati, cüja mena baa, bapa cüti, tiitiipi.

¹³ Aperä judíos, Jesucristore ca tuo nñanüjeerä cää, watoara Pedro cä ca bii dito niirije peere cüre biro tii nñanüjeecoupa. Ñucä Bernabé menapura to birije watoara cüja ca bii dito niirije cüjare biro biro bii nñanüjeecoapi.

¹⁴ To biri añurije queti ca ūirore biro cä ca tiitiro ūagü, niipetirä cüja ca tuo cojoropü, o biro yü ūiwü Pedrore: "Mua judío bojocü nii pacagü, judío bojocü méére biro mä bii nii. To bii pacagü, ¿ñee tiigü judíos ca niitiräre judíos're biro pee cüja ca niiro mä tiirügati?

¹⁵ "Mania bañaräpura mee, judíos ca nii jao dooricarä mani nii. Úmureco Pacäre ca majitirä ñañarije ca tiirä méé mani nii.

¹⁶ To ca bii pacaro jïcä uno peera doti cüurique ca ūirore biro cüja ca tii nñanüjeerije jüori méé, Cristo Jesús're díamacä tuo ñucä bñorique jüori pee añurä mani ca tuaro ca tiirijere mani maji. Mani cää, Jesucristorena díamacä mani tuo nñucä bñowü, doti cüurique ca dotirore biro mani ca tii nñanüjeerije jüori méé, cäre mani ca tuo nñanüjeerije jüori, ca ñañarije maniräre biro Úmureco Pacü cä ïajato ūirä. Doti cüurique ca ūirore biro ca tii nñanüjeegüa, jïcä uno peera, 'Añugu niimi,' ūi ecotirucumi.

¹⁷ "Cristo jüori añurä mani ca niirügarije ca nii pacaro, ñañarije ca tiirä mani ca niirije nii bau nii eacä, ¿to docare atea, 'Cristora ñañarije ca tiirä mani ca niiro tiimi,' ūirügaro to ūiti? Biiti.

¹⁸ Jïcä, cä ca tii yaio bateriquepürena ñucä cä ca tii jeeñocäjata, cä majuropeera ñañarijere tii bui

cūtigʉ tiimi.

19 Doti cūquñrique jʉorira doti cūurique peera ca bii yai weoricʉ yʉ nii, Ùmureco Pacʉ mena pee yʉ ca cati niipere biro ñigʉ.

20 Cristo menara teere yʉ bii yai weowʉ. To biri yʉ majurope cati niigʉ méé yʉ bii. Cristo pee yʉpere niimi. Mecã ati upʉ yʉ ca cati niirijera, Ùmureco Pacʉ Macã yʉre mai, yʉre bii yai boja, ca biiricure díamacã tuo nucã buorique jʉori yʉ cati.

21 Ùmureco Pacʉ cã ca mai ñariquere yʉ junati. Doti cūurique jʉorira añurã niirique to ca nijata, Cristo watoa petira bii yaibojacupi.”

3

Doti cūurique, to biri díamacã tuo nucã buorique

1 ¡Galacia macãrã wedericaro ca tʉotirã! ¿Ñiru mʉjare cã doa mecãori, Jesucristore yucʉ tenipʉ cãja ca paa pua tuu jĩarique queti, díamacã ca niirije mʉjare jãa ca wederiquere cãja tuo nʉnjeeticãjato ñigʉ?

2 Ano mʉjare yʉ ca jãiña cojorije wadore yure mʉja ca yʉaro yʉ boo. ¿Doti cūuriquere mʉja ca tii nʉnjeerije jʉori, Añuri Yerire mʉja ñeeri? ¿Díamacã tuo nucã buorique mena añurije quetire mʉja ca tʉorique jʉori pee méé Añuri Yerire mʉja ñeeri?

3 ¿To cõro peti wedericaro ca tʉotirã mʉja niicãti? ¿Añuri Yeri mena pee ca bii nʉnha dooricarã nii pacarã, mecãra yua, mʉja majurope mʉja ca tii niirije mena añurã mʉja niirãga tʉgoeñati?

4 ¿Yee petira ñañaro mʉja bii bʉañaacãri? To cõro watoa peti mʉja biitijacupa.

5 Umareco Pacu, cā yuu Añuri Yerire mujare ticojo, muja watoare ca īa ñaaña maniri wāme tii, cā ca tiijata, ¿doti cūurique ca ñirore biro muja ca tiirije jħorri cā tiiti? ¿Díamacū tuo nucā buorique mena añuriye quetire muja ca tuo nñuheerije jħorri pee mée cā tiiti?

6 Abraham menare o biro biiupa: Abraham, Umareco Pacu cā ca ñirijere “Cā ca ñirore birora tiirucumi,” īi tuoipi. Tee jħorira, “Añugħu niimi,”* īi ecoupi.

7 To biri muja, díamacū ca tuo nucā buorā, Abraham pāramerā ca nii majuropeerā cūja ca niirijere ca majiparā muja nii.

8 Umareco Pacu wederique, judíos ca niitirāre díamacū cūja ca tuo nucā buorije jħorira, Umareco Pacu añurā cūja ca niiro cā ca tiipere ñirora, o biro īi, ate añuriye quetire wede jħegħueupa Abraham're: “Mu jħorri, bojoca poogaari cōrora añuro tii ecorcumua,” īupā.[†]

9 To biri díamacū ca tuo nucā buorā, Abraham díamacū ca tuo nucā buoricu menara, añuro tii ecoma Umareco Pacure.

10 Doti cūurique ca ñirore biro ca tii nñuheerā, ñañaro ca tii ecoparā niima, Umareco Pacu wederique o biro īi: “Doti cūurique owarica pñuropu ca ñirore biro ca tii nñuheetigħu, ñañaro biirucumi,” īi.[‡]

11 To biri īa majiricarora, jīcū uno peera doti cūurique ca ñirore biro cū ca tii nñuheerije jħorira, añugħu tuatimi Umareco Pacu cū ca īa cojorore. Umareco Pacu wederique o biro īi: “Añugħu,

* **3:6** Gn 15.6.   † **3:8** Gn 12.3; 18.18; 22.18.   ‡ **3:10** Dt 27.26.

díámacă tħo nacă bħorique jaorira cati niirucumi,”
iि. §

¹² Doti cūuriquea, díámacă tħo nacă bħorique maquē méeé nii. O biirije pee iि: “Doti cūurique ca īlire ore biro ca tii niigħa, tee jaorira cati niirucumi,” iि.*

¹³ Cristo, doti cūurique ñañaro mani ca biiro ca tiboriquere, că majuropeera mani yee jaori ñañaro manire tamħo yai bojaupi. O biro iि owarique nii: “Yuciegħapu ca paa pua tuu eco yaigha, ñañagħu peti niimi,” iि.†

¹⁴ Ate to biro biiupa, Uムareco Pacu Abraham're, “Añuro yu tiirucu,” că ca īrrique Cristo Jesús jaori bojoca poogaari niipetirore ca eapere biro īiro, ñucă díámacă tħo nacă bħorique jaori, “To biro yu tiirucu,” că ca īlīcarore biro Añuri Yerire ñee, mani ca tiipere biro īiro.

Doti cūurique, to biri “O biro yu tiirucu,” că ca īrrique

¹⁵ Yu yaarā jīcā wāme mħajre yu iि cōoña wederucu. Jīcă bojocu, “O biro yu tiirucu,” că ca īrijere, că wāme owa tuu nemocă că ca tħejja, jīcă uno peera, “Añuti,” iि majiti, ñucă ape wāme iि nemo, tii majitimi.

¹⁶ Tuoya atere. Uムareco Pacu Abraham're, to biri că pāramire, “O biro yu tiirucu” iżi. Uムareco Pacu wederique paupure: “Mu pāramerāre,” iħi. Jīcūrena, “Mu pāramire,” iħi, Cristo wadore.‡

¹⁷ Atere o biro mħajre īrregħu yu iि: Uムareco Pacu Abraham're, “O biro yu tiirucu” că ca īrriquere,

---

§ 3:11 Hab 2.4. * 3:12 Lv 18.5. † 3:13 Dt 21.23. ‡ 3:16 Gn 12.7; 13.15; 24.7.

cuartocientos treinta cāmari jiropu doti cūurique ca bii earique pea, to biro ɻumureco Pacu cā ca ūi cūuriquere ca wapa manirije ca tuaro tii majiti.

18 ɻumureco Pacu, “Yu tiicojorucu” cā ca ūiricu, Moisés cā ca doti cūurique j̄orira cā ca bii eajata, “O biro yu tiirucu,” Abraham’re cā ca ūirique wapa manibojacupa. ɻumureco Pacu pea Abraham’re, “To biro yu tiirucu,” cā ca ūiriquere, wapa manirora cāre tiicojoupi.

19 To docare, ¿doti cūuquīrique pea ñee peere ūiro to nii eaupari? Jiropu, bojoca cāja ca amet̄ene n̄ucārije j̄oriri bii eaupa. Tea “To biro yu tiirucu,” ɻumureco Pacu cā ca ūiricu cā ca earopu bii yapano eaupa. Doti cūuriquere ɻumureco Pacu puto macārā Moisés menapu bojocare wede majio cojoupa.

20 To ca bii pacaro j̄icāra cā ca ūi niijata, ca ūi bojari majure booti. ɻumureco Pacua j̄icāra niimi.

Doti cūurique ca tiirique

21 To biro to ca bijjata, doti cūuriquea, ɻumureco Pacu: “O biro yu tiirucu,” cā ca ūiriquere, “¿Ca bii camotarije to niiti?” Biiti. Doti cūuriquera caticāa n̄iriquere to ca tiicojojata, añurā mani ca niiro ca tiirije cāa doti cūurique j̄orira niibojacupa.

22 ɻumureco Pacu wederique: “Niipetirāpura ñañarijere ca tii n̄anujeerā niima,” manire ūi majio, Jesucristore díamacū tuo n̄acā b̄orique j̄oriri, “O biro yu tiirucu,” cā ca ūiriquere cāre ca tuo n̄anujeerāre tiicojorique to niijato ūima ūiro.

23 Ate díamacū tuo n̄acā b̄orique ca eaparo j̄uguero, doti cūurique pea, do biro mani ca bii majitiro manire tii niiupa; díamacū tuo n̄acā b̄orique ca bii bau nii earopu, to biro manire tii niiupa.

24 To biro biima ūiro, doti cūurique pea manire ca juo waarije Cristore mani ca majiro ca tiirije niupa, díamacū tuo nucū b̄uorique juori añurā mani ca niipere biro ūiro.

25 To biri mecāra, díamacū tuo nucū b̄uorique ca earicaro jiro, doti cūurique ca dotirijere ca tii nənəjeerā méé mani nii yua.

26 To biri m̄ja niipetirā, Cristo Jesús're díamacū tuo nucū b̄uorique juori, Ūmureco Pacu puna m̄ja nii.

27 Cristore díamacū tuo nucū b̄o, ca uwo coe dotiricarā niiri, Cristorena ca catiro jāña niirā m̄ja nii.

28 To biri judío, griego, pade coteri maju, añuro ca niigu, umu, nomio, “Yu nii” ūriquere mani, Cristo Jesús juori, m̄ja niipetirāpura jīcā upura niirā m̄ja bii.

29 Cristo yaarā m̄ja ca nijata, Abraham pāramerā peti niirā m̄ja bii, Ūmureco Pacu, “O biro yu tiirucu,” cāre cū ca ūriquere ca c̄o eaparā peti.

4

1 Atere m̄jare ūrhugu yu ūi: Cū pacu cū ca chorije niipetirijere ca c̄opu, wimagu cū ca nijata, jīcā pade coteri majure birora biicāmi ména, niipetirije ca c̄o eapu nii pacagu.

2 Cāre ūa nənəjee, cū yee maquēre ūa cote, ca tii niirā niima, cū pacu cū ca cōrica cuu ca europu.

3 Mani cāa to biri wāmera ca t̄ugoeña bayi maja nucātirā niirā, ati yepa maquē ca doti niirijerena ca tii nənəjeerā mani niirucuwu.

4 Că ca cōorica cuu ca earo, ɻumareco Pacă că Macăre tiicojoupi; jīcō nomio doti cūuriquere ca tii nūnăjee niigopăre baăupi,

5 doti cūuriquere ca tii nūnăjeerăre ametăeneri, ɻumareco Pacă puna peti mani ca niiro manire tiirăgu.

6 Mee măja, că punapă măja nii. To biri ɻumareco Pacă, că Macă yuu Añuri Yerire măja yeripăre tiicojoupi, o biro ca ūigure: “¡Abbá!* ¡Cáacă!” ca ūigure.

7 To biri pade coteri majă† méé mă nii. ɻumareco Pacă macă pee mă nii. Că macă mă ca niiro macă, că ca tiicojopere ca căopă mă ca niiro măre tiimi.

Galacia macără jħori Pablo că ca tħgoeña pairique

8 Jgħueropăre ɻumareco Pacăre ca majitiră niiră, ɻumareco Pacă méérena īi nucă bħori maja măja niupa.

9 Mecāra ɻumareco Pacăre ca majiră nii pacară, o biro pee īljata, ɻumareco Pacă că ca majiră nii pacară, ḥnee tiiră nucă, măja ca tii jħo doorique añuro niircaro ca tiitirije ca wapa manirije peerena măja tiirăga tħgoeña tuenecāti? Ḥteere tii nūnăjeeri majara măja nii yaicărəgati?

10 Măja boje rħamurire, muipūare, ca wato cħutiri yħtearire, cħamarire, to birora boje rħamuri măja tii nucă bħocă nħnha waa tee cāare.

11 Măja watoare añurije quetire yu ca wederiquere, “¿Watoa petira yu īċabujapari?” yu īi uwi jaā jañu.

* **4:6** Arameo wederique mena “Cáacă” īrħagħar o īi.   † **4:7** “Doti cūuriquere ca tii nūnăjeegă méé mă nii,” īrħagħar o īi.

12 Yu yaarā, mujare biro yu ca biircarore birora muja cāa, “Yure biro biiya,” mujare yu ū. “Ñañaro yure muja tiīwu,” ūigu méé yu ū biigupua.

13 Mee muja majicu, añurije quetire mujare wede juogu, diarique cati pacagu mujare yu ca wede yujuriquere.

14 Yu diarique pea, muja ca biirique catirijere yu ca majipere biro ūiro biīwu. “Docuoro diarique paimi” yure ū ūa juna, yure doo, muja tiitiwu. To biro ūitirāra, jescrito Úmureco Pacu yuu care queti wede bojari majure ca tiirāre biro, ñucan Cristo Jesus'rena ca tiirāre biro, yure muja ñeewu.

15 ¿To biro muja ca bii ujea niirique pea do biro to biiri yua? Ca tiipe uno to ca niijata, muja capegaarire jade wee jeeri, yure ca tiicojocāparāre biropu muja biimiwu.

16 ¿Mecanra, muja ca biirique cati niirijere ū bau niima ūigura, muja ca ūa tutigu yu niicātimiti?

17 Ûi dito yujuri maja buaro mujare mai uwa jeoma biirapua. Buari, añuri wāme tugoeñarique mena méé to biro mujare ūima. Añurije queti mujare jāa ca wederiquere camotatiri, “Jāa ca ūrije peere caja tuo nunujeejato,” ūirā ūima.

18 Aperāre mai uwa jeojata, añujañu biropua, buari añuri wāme tugoeñari ūijata. Muja mena yu ca niiro wado méé, yu ca manijata cāare to birora ca biicana niipe nii.

19 Yu puna yu ca mairā, muja joro jescrito nomio macan catigo doogo, puniro cō ca wijiorore biropu yu bii nii. Cristore diámacan muja ca tuo nucan buo jeeñacoaropu to biro yu bii yerijāarucu.

20 Mecanra muja mena yu niicārugamijapa, añu

jañuri wāmera mājare yā ca wedepere biro ūigā. Māja ca bii niirijere ūnee pee yā ūi majiticā.

Agar, Sara menare ūi cōoñā wederique

21 Māja, doti cūuriquere ca tii nānājeerāgarā, jīcā wāme yare ūñña. ¿Nee tiirā doti cūurique ca ūirijere añuro māja tāo ūneetiti?

22 O biro ūi owarique nii: “Abraham pāarā puna cutiupi; jīcā pade coteri majo macā, apī cā nāmo majurope macā, niiupa,” ūi.[‡]

23 Cāre pade coteri majo macā pea, bojoca boorica wāme jħorri baħħaupi. Čā nāmo majurope macā pea, Umureco Pacħ, “To biro yā tiirucu,” Abraham're cā ca ūirica wāmeref biro to biijato ūigā baħħaupi.

24 Ate to biro ca biiriquea, ca bii cōoñarije niiro bii. Čāja pāarā nomia, pāa wāme ca niirijere bii cōoñarā biima. Jīcō Sinaí buuropħ doti cūurique cāja ca boca amiriquere nii cōoñago biimo. Agar puna teere ca tii nānājeerā ca niiparā niiupa.

25 Agar, Arabia yepapħ ca niiri ātā buuro, Sinaí Buurore ca bii cōoñago nii, meċārire Jerusalén macā ca niiri macāre. To biri tii macā, tii macā macārā menapħra doti cūuriquere tii nānājeema ūrā, pade coteri majare biro biima.

26 Umureco tutipħ ca niiri macā Jerusalén pea añuro niicā, mania tii macā macārā mani nii.

27 Umureco Pacħ wederique o biro ūi:
“Ujea niiñā mħ, ca puna manigo, jīcāti u no peera ca macā cāti ūaatigo. Di rūmħ u no peera macā cāti, punirije tamħeo, ca bii ūaatigo, acaro bui

[‡] **4:22** Gn 16.15; 21.2-3.

ujea niiñā. Ca waa weo ecorico pea, ca manu
cätigo ametüenero puna cätirucumo,” ii. §

28 Yü yaarā, muja cää Sara macä Isaac're birora,
“O biro yü tiirucu,” cü ca ñirique jüori, cü punaarā
muja nii.

29 Tii cuupare bojoca boorica wäme jüori ca
bañaricu, Añuri Yeri jüori ca bañaricure ñañaro
cäre tiirüga ñañujeeupi. Mecüri cääre to birora bii.

30 To docare, ¿do biro to ñiti Umareco Pacu wed-
erique? O biro ii: “Pade coteri majora, cõ macä
menara cöacäña. Cõ macäa, cü ñamo majurope
macä menara cü pacu yeere cüo ñañujee majitimi,”
ii.*

31 Yü yaarā, to biri wämera mani cää, pade coteri
majo puna méé mani nii; añuro ca niigo puna pee
mani nii.

5

Cristo jüori añuro ñirique

1 Cristo manire ametüeneupi, añuro mani ca
niipere ñigu. To biri añuro muja ca niirijere
añuro tøgoeña bayi, niicäña. Ñucä doti cüuriquere
tii ñañujee peoti majitirä muja ca biiriquere tii
ñañujee nemoticäña.

2 Añuro tøoya. Yü Pablo mujare yü ii, muja jeyua
quejero yapare wide taariquere muja ca tiijata,
Jesucristo mujare cü ca ametüenerique pea wapa
manirucu.

3 Mujare yü ii nemorucu ñucä: No ca boogu jeyua
quejero yapare ca wide taa dotigua, doti cüurique
ca ñirije niipetirora cü ca tiipera niicäro bii.

---

§ **4:27** Is 54.1.   * **4:30** Gn 21.10.

4 Muja mena macārā jīcārā añurā niirugama ūirā, doti cūurique ca tii nūnūjeerā, Cristore ca camotatiricarāpū niima. Umureco Pacu cā ca mai ūarijere ca junarā niima.

5 Mani pea Añuri Yeri cā ca tii nemoro mena, díamacū tuo nucū buorique jaori, añurā mani ca nii eapere mani yue nii.

6 Cristo Jesús mena mani ca nijata, jeyua quejero yapa wide taaricarā, ūucā ca wide taaya manirā niiriquea wapa mani. Ca wapa catirijea díamacū tuo nucū buo, tee díamacū tuo nucū buoriquera ameri mairicaro ca tiiriye nii.

7 Muja, Jesucristo yee quetire añuro muja tuo nūnūjee nūnūha waawu ména. ¿Niru díamacū ca niirijere muja ca tuo nūnūjee yerijāaro cā tiiri?

8 Mujare ca jaoricu Umureco Pacu méé to biro mujare tiijacupi.

9 Petoacā, baariquere ca wauaro* ca tiirijere baariquepūre jāaricarora, teere jaō waua peticoa.

10 Biigupua, “Bojorica wāme tūgoeñatirucuma,” yu ūi tūgoeña bayicā mani Wiogu mena. No ca boori wāmera mujare ca ūi maa wijio yujugu doca, “To biro ca biigū niimi,” ūricaro maniro, ūañaro tii ecorucumi.

11 Yu yaarā, ména, jeyua quejero yapare wide taarique maquērena yu ca wede majiocōa nijata, ūee peere ūirā cōro judíos, ūañaro yure tiiruga nūnūjeetibocuma. Teerena yu ca ūicōa nijata, Jesucristo manire cā ca bii yai bojarique queti to cōro peti cājare ajienetibocu.

12 Jeyua quejero yapare wide taarique maquēre

* **5:9** Levadura.

mujare ca wede meco yujura, cāja majuropeera añuropu cāja ca wide weo peotica yerija waajata, añucābocu petopura!

¹³ Muja yu yaara, doti cūuriquerena tii nunujeecā niirema ñigura cā ca juoricara muja nii. Buari, doti cūuriquere tii nunujeetirara añuro cāja nijato ñigu cā ca juoriquerena muja upuri ca boorore biro tiirique pee jeeñoticāna. To biro tiitirara, muja ca niiro cōrora ameri mairique mena pee ameri tii nemo niiña.

¹⁴ Niipetirije doti cūuriquere ate: “Muja majurope muja ca mairore birora muja puto macāra cācare maiña,”[†] ca ñirije wadora nii peotica cojo.

¹⁵ Bojoca catiri niiña. Muja majuropeera ameri baca, ameri baa muja ca tuijata, muja majuropeera ñañaro muja ameri tii yaio yapari cātire.

Añuri Yeri cā ca tii niirije

¹⁶ To biri o biro yu ñi: Añuri Yeri mujare cā ca dotirije wadore tii niiña. Ñañarije muja upuri ca boorore biro muja ca tiiruga tugoeñarijere tii nunujeeticāna.

¹⁷ Ñañarije mani upuri ca boorore biro mani ca tiiruga tugoeñarijea, Añuri Yerire ca junarije nii. Ñucā, Añuri Yeri pee cāa, mani upuri ca boorore biro mani ca tiirijere ca junagu niimi. Tea, puara ameri ña junaricarore biro bii. To biri muja ca tiirugari wāme peere muja tii majiti.

¹⁸ Añuri Yeri pee mujare cā ca majiojata, doti cūuriquere ca doti ecora méé muja niirucu.

¹⁹ Ñañarije tiiriquere ca tii nunujeerara ña mairiquerera niicā: numo cāti, manu cāti, bii pacara

---

[†] **5:14** Lv 19.18.

epericarā c̄atirique, n̄amo mani, manā mani, bii pacarā tii eperique, tiirica wāme cōrora ca tiiya manirije,

20 weericarārena ūi nucā buorique, doa eperique, ūa tutirique, jīcāri mena ca niñā manirije, doe peerique, ajia pairique, jīcāri mena ca tii nii majiñā manirije, bojorica wāme t̄ugoeña dica watirique,

21 ūa ugo ajiarique, jīarique, cūmurique, baa pacarique, nucā apeye tee unore paú wāmeri tiicāma. Juguero mujare yu ca wede majoricarore birora meca cāare mujare yu ūi nemo nucā: Atere ca tii niirā Um̄ureco Pacu cū ca doti niiri tabepure eatirucuma.

22 Añuri Yeri cā ca tii niirije pea: ameri mairique, ujea niirique, añuro niirique, t̄ugoeña bayirique, bojoca añurique, añuro tiirique, to birora díamacā tho nucā buocða niirique,

23 ujero macā ca niñā manirije, ca bii buiyeerijere t̄ugoeña ametüene bayirique, nii. Atera jīcā wāme peera doti cūurique ca ūi camotarije mani.

24 Cristo Jesúz yaarā ca niirā, ñañarā cāja ca niiro ca tiirijere, cāja upari ca boorore biro ñañarije cāja ca tiirije menara, Cristo menara teere ca bii yai weoricarāp̄u niima.

25 To biri Añuri Yeri mena mani ca nijata, Añuri Yerira manire cā ca majorijere ca tii n̄unueeparā mani nii.

26 “Ca nii majuropeerā jāa nii,” ūicāri, mani majuropeera ameri quēe, ameri ūa tuti, ca tiitiparā mani nii.

Ameri tii nemo niirique

¹ Yu yaarã, jícū u^{no}re ñañarije cā ca tiiro muja ca ñajata, muja añuro yeri tugoeña tutuarã ca niirã, puniro ñiricaro maniro añuro cāre wede majio, ñucã cā ca tugoeña yeri wajoaro cāre tiya. Muja ca niro cõrora tugoeña bojoca catiya tee peere, muja cāre ñañarije ca bii buiyeerije bii eare.

² Muja ca niro cõrora ca nucãrijere jeericarore biro, mujare ca bii niirijere ameri tii nemo niiñ. To biro tiirã, Cristo cā ca dotirijere tiirã muja tiirucu.

³ Ñucã jícū uno watoara, “O biro ca biigu yu nii,” ca ñigua, cā majuropeera ñi ditogu tiimi.

⁴ Muja majuropeera, muja ca biirique ctirijere ña bejeya. Jícā wāme muja ca bii ametua nucãrije to ca nijjata, aperã cāja ca biirijepure cõoñaticãña.

⁵ Mani ca niro cõrora mani ca biirique ctirijere ca ña maji nunuha waaparã mani nii.

⁶ Añuriye Ùmureco Pacu yee quetire ca bue majio ecogua, niipetirije mu ca chorijere mena mure ca bue majiogure tii nemoñ.

⁷ Muja majuropeera ñi ditoticãña. Ùmureco Pacura jícū uno peera bui epe majitimi. Oterique cõrorena tee dicarena jeérique nii.

⁸ Ñañarije cā ca tiiruga tugoeñarijere ca tii nunujeegua, tee juorira ñañaro tamuo yairucumi. Añuri Yeri cā ca boorore biro ca tii nunujeegua, Añuri Yeri juorira caticõa niiriquere bharucumi.

⁹ To biri añurijere ca tii jutitiparã mani nii. Mani ca jutitijata, tii cuu ca earo añuriye mani bharucu.

¹⁰ To biri mani ca tii nemopa tabe u^{no} ca niro, niipetirãre añuro ca tiiparã mani nii, añuro

petira manire birora Cristore díámacă ca tħo nucă buorăre.

Wede majio yapanorique

11 Ħaňa, yu majuropeera pacă owarique mena, mħajre yu ca owa cojorijere.

12 Jeyua quejero yapare mħajre ca wide taa dotirugarā, bojoca mena añuro tuarugarā wado to biro īima, “Cristo yucă tenipu manire cū ca bii yai bojariquere mani ca wedejata, ñaňaro tiirugarā mani cāare nħanbocuma” īi uwima īirā.

13 Cēja, jeyua quejero yapare ca wide taa dotirā cāa, doti cūquīriquere tii nħannej peotitima. Jeyua quejero yapare mħajre ca wide taa dotirā, to biro maja upħpare mħajra ca tiirijepure, “O biro ca tiirā niirā jāa bii,” īirugarā īima.

14 Yha mani Wiogħu Jesucristo cū ca bii yai bojarique ca niitirijepura, “O biro ca biigħu yu nii,” yu īirugati majuropeecā. Cristo cā ca bii yai bojarique jaori, ati yepa maquē ñaňarije tii niiriquesta yure ca bii yai weoriquep u nii. Yuhu pee cāa teere ca bii yai weoricap u nii.

15 Jesucristo menara jeyua quejero yapare wide taaricu, wide taaya manigħu, niiriquesta wapa mani. Wāma yeri tagħoġi ważoarique pee nii, ca wapa cutirije.

16 Ate ca īirore biro ca tii nħanjeerā niipetirāre ñucă Umureco Pacu yaarā Israel yaa pooga cāare, jīcāri mena añuro niiriquesta, īa mairique, to nijjato.

17 Apeyera ñucă, jīcă u no peera ñaňaro yu ca biiro cū tii nemoticājato, yha, Wiogħu Jesús yee jaori ca cami tujagħu yu nii.

18 Y_u yaarã, mani Wiog_u Jesucristo cã ca ña mair-
ije m_uja niipetirãre m_uja ca cati niirije menap_u to
nijjato.

To biro to bjjato.

Pablo

**Umareco pacʉ wederique
The New Testament in the Waimaha language of
Columbia
El Nuevo Testamento en el idioma Waimaha de
Colombia**

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Waimaja (Waimaha)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Waimaha

Brazil

[baʊ]

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Waimaha

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

b27487a1-9972-5a73-bd06-ca59527b1979